

UNA HISTÒRIA MELANCÒLICA

Joaquim Español

Comentaris d'un dels fundadors de Convergència Socialista de Catalunya sobre el llibre *Perseguint la llibertat* de Jaume Muñoz Jofre, llegits en la presentació que se'n va fer a Girona, el 3 d'octubre passat.

El llibre d'en Jaume Muñoz *Perseguint la llibertat* és una narració detallada dels esdeveniments convulsos en els corrents socialistes que van des de les profunditats de la resistència antifranquista fins a la constitució del PSC i la inflexió que es produeix l'any 1982, on s'acaba la narració.

És un llibre excepcionalment rigorós, fet per un historiador de raça que explica sense prendre partit, i que aporta nombrosa informació i documentació. Però tot i la neutralitat de l'autor, el llibre no és només una crònica de fenòmens i dades. Hi ha un enteniment dels fets en funció dels precedents, i també un breu i magnífic epíleg on l'historiador es permet una volada interpretativa. El llibre el completa, a més, un pròleg important de Borja de Riquer, historiador reconegut que fa també la seva lectura dels fets.

L'obra d'en Jaume Muñoz no deixarà indiferent als interessats en entendre l'evolució del socialisme català, especialment a aquells que vam intervenir directament en la llarga construcció del PSC durant els anys 70. I molts podran llegir les emocions i els trasbalsos d'aquell decenni quasi com una novel·la d'intriga.

Per tenir una idea aproximada del contingut, el llibre relata el naixement del PSC com una llarga confluència de corrents socialistes: del Moviment Socialista de Catalunya al Front Obrer de Catalunya, a Convergència Socialista que es constitueix el 1974 i té una implantació important a les comarques de Girona. (Muñoz aporta la *Crida pel socialisme* com a document fundacional de CSC on es diu: «*La nacionalitat catalana està oprimida per l'Estat Espanyol*» —visible en la destrucció de les institucions pròpies de Catalunya, així com en l'ofec de l'idioma i de la cultura catalans. Es denuncia el drenatge de recursos econòmics que l'estat realitza de Catalunya, lamentant que no serveixi per afavorir les àrees deprimides de la resta d'Espanya sinó per alimentar «*l'acumulació econòmica monopos-*

lista i per reforçar l'aparell repressiu franquista»). Més tard CSC es reconstrueix en partit, el PSC (Congrés). Quasi simultàniament, el Reagrupament, fundat per Josep Pallach, s'institueix també com a partit: el PSC (R). L'any 1977 té lloc el *Pacte d'Abril* entre el PSC (C) i la Federació Catalana del PSOE que fins aquell moment havia tingut escassa implantació al nostre país. Finalment, l'any 1978 es funda el PSC amb la fusió de les tres organitzacions: el PSC (C), el PSC (R) i la FC del PSOE.

L'autor no s'estalvia les tensions que apareixen entre aquestes formacions des de l'any de fundació fins al 1982, on s'acaba la narració.

Com a llibre excel·lent que és, suscita moltes reflexions; i com que em va tocar ser present en tot aquell procés, permeteu-me algunes anotacions personals:

És interessant esmentar, breument, els criteris que van impulsar la ideologia il·lusionant d'aquella fundació. Tant en el *Pacte d'Abril* com en el text fundacional del PSC s'hi remarca: a) Que el partit vol ser un partit de classe, de masses i nacional. b) Que propugna la socialització dels mitjans de producció. c) Que vindica l'organització autogestionària de la societat. d) Que defensa el reconeixement del dret d'autodeterminació dels pobles d'Espanya. I en concret, a Catalunya, el retorn de la Generalitat republicana com a pas previ per a un federalisme aprofundit.

La ideologia autogestionària pot semblar insòlita ara. En realitat era viva a un sector de l'esquerra europea de l'època que es desmarcava tant dels partits comunistes, encara reticents a desprendre's de l'estalinisme, com de la socialdemocràcia com a gestora amable del capitalisme. Un dels referents ideològics principals va ser el filòsof Norberto Bobbio, que propugnava una democràcia radical: segons Bobbio, la democràcia no era un camí cap al socialisme, sinó que el socialisme era un camí cap a la democràcia, un mitjà alliberador per exercir plenament una democràcia aprofundida. L'autoges-

Miting al Palau Blaugrana anunciant el Congrés Constituent del PSC el 1976.

tió n'era una conseqüència. L'autodeterminació, una altra.

Tanmateix, el llibre d'en Muñoz denota indirectament una carència flagrant en el procés d'alliberament que preteníem: la nul·la reivindicació de la igualtat de gènere. Tot i que encara CSC de les comarques de Girona vam arribar a fer una revista feminista de breu durada, hi ha una dada indirecta del llibre d'en Jaume Muñoz que és reveladora: de 360 noms de l'epíleg que m'he entretingut a comptar, només hi ha citades 23 dones (el 6%).

Tot i el caràcter utòpic d'aquell programa fundacional, els socialistes vam guanyar sobradament, a Catalunya, les primeres eleccions democràtiques del juny de 1977; les generals del març del 79; i les municipals de l'abril de 1979. (A les comarques de Girona cal dir que aquestes darreres van suposar la

mobilització de les forces vives de molts pobles i la consecució de moltes alcaldies: de Blanes a Portbou, de Sant Feliu a Camprodon, amb Girona en el centre de l'escenari i exemple de gestió progressista). En canvi vam patir una derrota decebedora a les autonòmiques de març de 1980 per múltiples factors, entre els quals cal destacar els conflictes a l'interior del PSC; l'operació lerrouxista del Partido Socialista Andaluz que es va presentar a Catalunya impulsat econòmicament per Suárez; i l'hàbil estratègia de Pujol que va agafar despreviuguts els socialistes.

En Jaume Muñoz no s'està d'explicar amb atenció el factor d'aquest fracàs que té relació amb els socialistes catalans: els conflictes interns que apareixen després del Congrés Fundacional entre les «dues ànimes» del PSC.

Cal tenir present que els militants de la FC (PSOE) van anar mig enga-

nyats al congrés fundacional, on es pensaven que es produiria una simple inclusió del PSC dins el PSOE. Alfonso Guerra els va convèncer amb una frase: «*Es lo mismo que antes pero con otro nombre*». Tanmateix, les tensions no es van apaivagar: al 2n Congrés del PSC, al 1979, es va produir una autèntica escissió; els membres de la FC (PSOE) van marxar per fer un congrés paral·lel. El conflicte es va resoldre in extremis, però les reticències van continuar.

En realitat, la crisi era difícil de resoldre per les fortes diferències de cultura política entre el socialisme dominant a Catalunya i el socialisme del PSOE. El PSOE era fonamentalment obrerista i centralista, mentre que el socialisme català era de tradició republicana i federal.

La unitat va ser possible en un moment en què el PSOE sortia del Congrés de Suresnes de 1974 amb un programa inesperat en la seva tra-

El PSOE, amb molt més sentit del poder que el PSC, tenia clar que el seu objectiu a curt termini era la conquesta del Govern, i un dels factors de la seva tàctica era tenir un sol grup parlamentari, fort i cohesionat, coherent amb la seva visió jacobina d'Espanya. El 1982, l'estratègia del PSOE va tenir èxit, però tanmateix va tenir costos i renúncies doloroses.

dició, que incloïa: el caràcter plurinacional d'Espanya; el Dret d'Autodeterminació de les nacions espanyoles; la reclamació d'una República Federal a Espanya que, contràriament al que es pensa, només es va reivindicar en aquell congrés i en el de 1976, a part del de 1918. Els PSC (C) i (R) compartien els principis d'aquell PSOE, però aquella entesa va ser un miratge: els principis van durar molt poc, i les relacions entre els socialismes perifèrics i central se'n van ressentir. Muñoz conclou: «*El tipus de relació que PSOE i PSC mantenen des d'aleshores queda emmarcada... sota el signe de l'ambigüïtat, al no poder-se apreciar, mitjançant la lectura dels estatuts i documents que ho regulen, ben bé de quin caire és.*»

De fet, la voluntat del PSOE d'absorbir el PSC té un episodi inicial significatiu. Com explica Josep Fontana, i aporta Borja de Riquer en el pròleg, quan es van desclassificar els papers del CESED, precedent del CESID, es va conèixer una reunió narrada per un relator del Servei d'Intel·ligència de Suárez. La trobada va ser entre els comandats franquistes Casinello i Faura d'una part, i Felipe González i Alfonso Guerra de l'altra. Era el 23 d'octubre de 1976 a l'hotel Princesa Plaza de Madrid. González va deixar clar: a) Que no toleraria a Catalunya un concert econòmic com el d'Euskadi («*Nosotros no vamos a pasar por ahí en la vida*»). b) Que no toleraria un partit socialista català autònom («*Esto ni hablar*»). c) Que defensaria una concepció centralista de l'Estat, que era el que més preocupava als militars.

El relator acaba dient: «*Nos sentimos reconfortados con tan patriótico e inesperado lenguaje*». Com va dir Enrique Barón, «*Cómo se puede construir una España federal con el carácter extremadamente jacobino de Alfonso Guerra.*»

El PSC va mantenir les sigles; però se li va buidar una de les seves ànimes. Alguns fets ho van anar demostrant:

Quan es va gestar la Constitució, el PSC, tot i haver guanyat les eleccions a Catalunya, va quedar exclòs de la Ponència Constitucional (on sí que hi havia Miquel Roca per Minoria Catalana i Jordi Solé Tura del PCE-PSUC). Diu Muñoz, «*El paper de subaltern del PSOE que havien de tenir els socialistes de Catalunya durant el procés constitucional quedava marcat d'entrada*». El PSC es va haver d'accontentar amb la definició constitucional d'un Estat de les Autonomies que es plantejava com obert i progressiu. Muñoz ho especifica: «*L'argument principal de defensa del procés autonòmic mentre va durar l'elaboració de la Constitució era que aquest, tal com quedava reflectit en el títol VIII, obria la porta a la transformació de l'Estat Espanyol, a mitjà termini, cap a una estructura totalment federal.*» Ens enganyàvem, o ens enganyaven.

Després del cop d'Estat de Tejero de l'any 1981, Felipe González i Calvo Sotelo van pactar la LOAPA, una llei inconstitucional de recentralització política i administrativa. La LOAPA es va aprovar amb l'oposició del PSC, però amb el vot favorable de la majoria dels seus parlamentaris pressionats pel PSOE.

un darrer fet més decisiu: González i Calvo Sotelo van pactar la liquidació del Grup Parlamentari del PSC, amb la desesperada però inútil protesta del Partit que perdia així la veu del socialisme català al Congrés. Jaume Muñoz conclou: «*Quedava així reflectida formalment la pèrdua de sobirania dels socialistes catalans i desmuntat un dels punts bàsics del Pacte d'Abril de 1977 i de la unificació de 1978.*»

El PSOE, amb molt més sentit del poder que el PSC, tenia clar que el seu objectiu a curt termini era la conquesta de l'Estat, o almenys del Govern, i un dels factors de la seva tàctica era tenir un sol grup parlamentari, fort i cohesionat, coherent amb la seva visió jacobina d'Espanya. (El Congrés de Suresnes quedava ja lluny). La seva estratègia va tenir èxit (tot i que hi ha motius per pensar que l'hagués tingut igualment amb un grup parlamentari propi del PSC): l'any 1982 guanyava les eleccions espanyoles, i començava un cicle de transformacions importants pel país, de les quals en són mostra, com exemples, tres lleis: la del Divorci, la Reforma Fiscal i la de la Sanitat Universal. (En totes, per cert, els socialistes catalans, incorporats ja al Govern i al grup parlamentari del PSOE, hi van tenir un paper destacat). També al Parlament català el PSC va fer actuacions decisives per a Catalunya, com la Llei d'Immersion Lingüística inspirada per Marta Mata.

Tanmateix, l'estratègia exitosa del PSOE va tenir costos i renúncies doloroses:

Abans, en la Ponència Constitucional, ja s'havia cedit la direcció del redactat de la Constitució als dirigents sortits del franquisme, i fins i tot s'havia acceptat la imposició per part de forces obscures de l'article 2, tan citat ara, un article que el mateix Muñoz qualifica «*de tenebrosa procedència, on es va acabar reconeixent com a única nació l'espanyola*».

També s'havien abandonat en la Constitució (o no van ser possibles) altres principis substancials mantin-

guts tant pel PSC com pel PSOE. Muñoz escriu: «*Buscant el punt intermedi* [entre les reivindicacions perifèriques i el franquisme de les forces armades] *els partits d'esqueres d'àmbit estatal van abandonar durant el debat constitucional els plantejaments radicals en què s'havien presentat a les eleccions de 1977, deixant de mencionar l'Estat federal, la sobirania política de cada nacionalitat, i el dret d'autodeterminació*», a part de la forma republicana de l'Estat. Federalisme, república, autogestió, socialisme i democràcia avançada van desaparèixer de la política.

Després de la victòria de 1982, aquells principis no es va recuperar. En conseqüència, es va renunciar a passar comptes amb un franquisme viu en el poder. Es va deixar intacte, dins l'Estat, gran part de l'aparell franquista, que va continuar impertèrrit en grans sectors de la judicatura, l'exèrcit, els cossos policials, el gran funcionariat i les múltiples institucions a l'ombra d'un poder invisible. El PSOE, malgrat el seu pes electoral i la força del Govern, tenia por, tot i que la remor de sabres ja havia desaparegut.

Les resistències del PSC a aquestes cessions es reflecteixen en alguns fets:

Després del cop d'estat de 1981, «*qüestions sensibles, com el procés autonòmic, van quedar rebaixades —tot i que des del PSC la resposta que es demanava davant del cop era, justament, l'aprofundiment del sistema autonòmic com a forma de consolidar la democràcia*».

Quan es gestava la LOAPA a través d'uns Acords previs del PSOE amb la UCD, «*La postura crítica del PSC es va evidenciar en el 29 Congrés Federal del PSOE [a l'octubre de 1981] en què Ernest Lluch va lamentar la falta de clarificació al voltant dels pactes UCD-PSOE alhora que es reclamava que el partit estatal aclarís si aquests Acords suposaven l'abandó del seu projecte federal, i si no, quines diferències hi havia entre el PSOE i la UCD. Per al PSC, Espanya encara era una 'nació de nacions' amb un model*

Felipe González al XXIX Congrés Federal del PSOE, celebrat a Madrid l'octubre del 1981.

final federalista», principis ja abandonats pel PSOE.

La pèrdua d'autonomia real del PSC va tenir una conseqüència a parer meu important. En els primers anys el PSC havia fet de xarnera entre dues comunitats catalanes diferenciades per l'origen, i tenia un projecte sòlid de futur per a Catalunya. Aquests dos fermentos polítics es van perdre en gran manera després de la LOAPA i la desaparició del Grup Parlamentari del PSC. Des d'aquell moment, la divisió política de Catalunya es va consolidar si bé es va mantenir sempre la convivència social. I tanmateix crec que l'esperit del PSC fundacional va continuar on era possible practicar els principis de descentralització i radicalitat democràtica: en la participació ciutadana i la gestió dels ajuntaments, les seus on s'han fet les transformacions més profundes i properes als ciutadans. Una prova: ara la participació i l'aprofundiment democràtic ja s'han fet inexcusables en qualsevol programa municipal.

El llibre d'en Jaume Muñoz no és pura arqueologia política, perquè molts comportaments dels polítics actuals s'entenen a la llum dels precedents. Però és un llibre melancòlic per alguns de nosaltres: la història d'un projecte il·lusionant entorn d'uns principis que semblava que podien ser i no va ser.

Tot i aquesta història, alguns companys socialistes continuen mal-

dant per fer possible almenys certs ideals fundacionals del PSC. Els dono ànims i els desitjo sort. Però la meua felicitació efusiva és, especialment, per a en Jaume Muñoz, per un llibre rigorós, clarificador, vital pels que vam viure aquella etapa amb intensitat. ■

Joaquim Español (Girona, 1945) és arquitecte i escriptor. Autor de diversos llibres de poesia, pels quals ha rebut un premi Carles Riba (1994) i un primer premi als Jocs Florals de Barcelona (1998), acaba de publicar la seva primera novel·la, Francesca (Edicions de 1984). Als anys setanta va ser un dels fundadors de Convergència Socialista de Catalunya a Girona.

Jaume MUÑOZ JOFRE

Perseguint la llibertat

La construcció de l'espai socialista a Catalunya, 1945-1982

Barcelona: L'Avenç, 2019, 272 p., 19,5 €